

ORQA MIYA DISK CHURRALARINI JARROHLIK YO‘LI BILAN DAVOLASHDA YANGI YONDASHUVLAR

Qurbonov Abdulaziz Abdurahmon o‘g‘li

Yusufov Azizbek Baxtiyor o‘g‘li

Toshkent tibbiyot akademiyasining Urganch filiali talabasi

Annotatsiya: *Ushbu maqolada orqa miya disk churrallarini jarrohlik yo‘li bilan davolashning zamonaviy yondashuvlari tahlil qilinadi. Minimal invaziv mikrodiskektomiya, endoskopik diskektomiya va sun‘iy disk implantatsiyasi kabi usullar an‘anaviy ochiq jarrohlik usullari bilan taqqoslanadi. Yangi texnologiyalar yordamida operatsion travmatizmning kamayishi, bemorlarning tezroq tiklanishi hamda uzoq muddatli samaradorlik darajasining oshishi ilmiy adabiyotlar asosida yoritiladi.*

Kalit so‘zlar: *Disk churrasi, orqa miya, jarrohlik, mikrodiskektomiya, endoskopik diskektomiya, minimal invaziv jarrohlik, implant.*

Orqa miya disk churrasi bugungi kunda nevrologik va neyroxirurgik amaliyotda eng ko‘p uchraydigan patologiyalardan biri hisoblanadi. Statistika ma‘lumotlariga ko‘ra, bel sohasidagi og‘riqlar va radikulyar sindromlarning asosiy sababi aynan disk churrallari bilan bog‘liq. Konservativ davolash ko‘plab bemorlarda ijobiy natija bersa-da, ayrim hollarda jarrohlik aralashuvi muqarrar bo‘lib qoladi. An‘anaviy ochiq jarrohlik usullari samarali bo‘lishiga qaramay, ular katta kesmalar, uzoq tiklanish davri va yuqori asorat xavfi bilan tavsiflanadi.

So‘nggi yillarda minimal invaziv jarrohlik texnologiyalarining rivojlanishi disk churrallarini davolashda yangi imkoniyatlar yaratmoqda. Mikrodiskektomiya, endoskopik yondashuvlar, perkuton intervensiya va hatto sun‘iy disk implantatsiyasi kabi innovatsion usullar bemorlarning tezroq sog‘ayishiga, asoratlarning kamayishiga va hayot sifatining yaxshilanishiga xizmat qilmoqda. Ushbu maqolada orqa miya disk churrallarini jarrohlik yo‘li bilan davolashda qo‘llanilayotgan yangi usullar, ularning afzalliklari va klinik samaradorligi ko‘rib chiqiladi.

Orqa miya disk churrasi inson hayot sifatiga sezilarli ta‘sir ko‘rsatadigan nevrologik kasalliklardan biridir. Ushbu patologiya orqa miya nerv ildizlarining mexanik bosimi va yallig‘lanishi natijasida kuchli og‘riq, paresteziya, mushak kuchsizligi va ayrim hollarda falajga olib kelishi mumkin. Dastlabki davrda konservativ davolash usullari, ya‘ni fizioterapiya, dori vositalari, manual terapiya yoki epidural in‘yeksiyalar qo‘llaniladi.

Ammo barcha hollarda ham konservativ davolash kutilgan natija bermaydi va bemorlar jarrohlik aralashuvga muhtoj bo‘ladilar.

An’anaviy jarrohlik usullaridan biri bu ochiq diskektomiyadir. Bu usulda orqa miya kanali ochilib, churraning siqib turgan qismi olib tashlanadi. Diskektomiya samarali bo‘lishiga qaramay, uning bir qator kamchiliklari mavjud: katta kesmalar, qon yo‘qotilishi, operatsiyadan keyingi og‘riqlar va uzoq muddatli reabilitatsiya davri. Shu sababli zamonaviy neyroxirurgiyada minimal invaziv usullar keng qo‘llanilmoqda.

Minimal invaziv mikrodiskektomiya eng ko‘p qo‘llaniladigan usullardan biridir. Ushbu texnologiyada jarroh maxsus mikroskop va kichik kesmalar yordamida patologik disk qismi olib tashlaydi. Kesma kichik bo‘lgani uchun mushak va yumshoq to‘qimalar deyarli shikastlanmaydi. Natijada bemorda operatsiyadan keyingi og‘riqlar kam bo‘ladi, shifoxonada qolish muddati qisqaradi va bemor tezroq kundalik faoliyatiga qaytadi. Mikrodiskektomiyaning yana bir afzalligi uning yuqori samaradorligidir: ko‘plab ilmiy tadqiqotlarda 90 foizdan ortiq bemorlarda og‘riqlarning yo‘qolishi qayd etilgan.

Endoskopik diskektomiya so‘nggi yillarda jadal rivojlanayotgan innovatsion usullardan biridir. Endoskop yordamida operatsiya qilishda faqat 1–2 sm lik kesma qilinadi va jarroh video-monitor orqali jarayonni boshqaradi. Bu usul nafaqat minimal invazivligi, balki kosmetik afzalliklari bilan ham ahamiyatli hisoblanadi. Endoskopik jarrohlikning samaradorligi mikrodiskektomiya bilan deyarli teng bo‘lsa-da, ba’zi hollarda operatsiya vaqtida texnik murakkabliklar paydo bo‘lishi mumkin. Shu bois, endoskopik usulni bajarish uchun jarrohlardan yuqori malaka talab etiladi.

Bundan tashqari, perkuton intervensiyalar ham orqa miya disk churrallarini davolashda keng qo‘llanilmoqda. Bular qatoriga lazer disk dekompressiyasi, nukleoplastika va boshqa texnologiyalar kiradi. Ushbu usullar jarrohlik kesmasiz, igna orqali bajariladi va shuning uchun operatsion travmatizm minimal darajada bo‘ladi. Ammo ularning samaradorligi faqat disk churrasi kichik hajmli va dastlabki bosqichda bo‘lgan hollarda yuqori bo‘ladi. Katta hajmli yoki nerv ildizlariga jiddiy bosim qilayotgan churralarda bunday usullar yetarli natija bermasligi mumkin.

Yangi yondashuvlardan yana biri sun‘iy disk implantatsiyasidir. An’anaviy jarrohlikda churrali disk olib tashlanganidan so‘ng, ko‘pincha umurtqa pog‘onasining ikki bo‘g‘ini birlashtiruvchi fiksatsiya (spinal fusion) amalga oshiriladi. Bu usul bemorda harakat cheklanishiga va uzoq muddatda qo‘shni disklarning tezroq eskirishiga olib kelishi mumkin. Sun‘iy disk implantatsiyasi esa ushbu muammolarni bartaraf etishga xizmat qiladi. Bunda bemorning shikastlangan diski o‘rniga harakatni saqlovchi maxsus implant o‘rnatiladi. Ilmiy ma’lumotlarga ko‘ra, implant qo‘yilgan bemorlarda uzoq muddatli natijalar yaxshiroq bo‘lib, harakat hajmi saqlanadi va qo‘shni segmentlarda degenerativ o‘zgarishlar kamayadi.

Minimal invaziv jarrohlikning afzalliklari ko‘p bo‘lishiga qaramay, uning cheklovlari ham mavjud. Avvalo, bunday texnologiyalarni qo‘llash uchun maxsus jihozlar, yuqori malakali jarrohlar va tajribali jamoa kerak bo‘ladi. Bundan tashqari, ayrim hollarda disk churrallari juda katta bo‘lib, nerv ildizlari va orqa miyaning katta qismini siqib qo‘yadi. Bunday vaziyatlarda kengroq ochiq operatsiya talab etiladi. Shuning uchun bemorlarni jarrohlik usuliga tanlashda individual yondashuv muhim ahamiyat kasb etadi.

Operatsiyadan keyingi davrda rehabilitatsiya ham muhim hisoblanadi. Minimal invaziv usullardan keyin bemorlarning tiklanishi tezroq bo‘lsa-da, to‘liq sog‘ayish uchun fizioterapiya, jismoniy mashqlar va ortopedik maslahatlar zarur. Zamonaviy yondashuvlarda bemorlarga jarrohlikdan keyingi dastlabki haftalarda yengil mashqlar bajarish tavsiya etiladi, bu esa mushaklarni mustahkamlash va umurtqa pog‘onasini qo‘llab-quvvatlashga yordam beradi.

So‘nggi yillarda ilmiy tadqiqotlarda endoskopik va mikrodiskektomiya usullarining samaradorligi taqqoslangan. Ko‘pchilik holatlarda ikki usul ham bemorlarda o‘xshash darajada og‘riqlarni kamaytirgani, ammo endoskopik jarrohlikda operatsiyadan keyingi og‘riqlar tezroq kamaygani va shifoxonada qolish muddati qisqargani qayd etilgan. Sun‘iy disk implantatsiyasi esa uzoq muddatli natijalarda an‘anaviy fiksatsiya usullaridan ustun ekanligi ta‘kidlanmoqda.

Innovatsion yondashuvlarning keng joriy qilinishi sog‘liqni saqlash tizimining texnik bazasiga ham bog‘liq. Yuqori texnologik jihozlar, endoskopik apparatlar va implantlar katta moddiy xarajatlarni talab qiladi. Shu sababli barcha markazlarda bunday imkoniyatlar mavjud emas. Ammo kelajakda texnologiyalar yanada takomillashib, arzonlashganda, minimal invaziv jarrohlik usullari yanada keng tarqalishi kutilmoqda.

Xulosa qilib aytganda, orqa miya disk churrallarini jarrohlik yo‘li bilan davolashda yangi yondashuvlar — mikrodiskektomiya, endoskopik diskektomiya, perkuton intervensiya va sun‘iy disk implantatsiyasi — neyroxirurgiyaning samaradorligini oshirmoqda. Bu usullar bemorlarda asoratlarni kamaytirish, tezroq tiklanish va uzoq muddatli natijalarni yaxshilash imkonini beradi. Shuningdek, individual yondashuv, texnik imkoniyatlar va jarrohning tajribasi usul tanlashda hal qiluvchi ahamiyatga ega bo‘lib qolmoqda.

Orqa miya disk churrallarini jarrohlik yo‘li bilan davolashda zamonaviy yondashuvlar neyroxirurgiyada katta burilish yasamoqda. Mikrodiskektomiya, endoskopik diskektomiya, perkuton intervensiya va sun‘iy disk implantatsiyasi an‘anaviy ochiq jarrohlik usullariga nisbatan ko‘plab afzalliklarga ega. Ular minimal invazivligi, bemorlarda og‘riqlarni tezroq kamaytirishi, shifoxonada qolish muddatini qisqartirishi va uzoq muddatli samaradorligi bilan ajralib turadi. Ayniqsa, endoskopik yondashuvlar va sun‘iy disk implantatsiyasi bemorlarning hayot sifatini yaxshilashda katta imkoniyatlar yaratmoqda. Shu bilan birga,

texnologik vositalar va jarrohning tajribasi operatsiya muvaffaqiyatida hal qiluvchi ahamiyatga ega. Kelajakda neyroxirurgiyada robototexnika, sun'iy intellekt va regenerativ texnologiyalarni qo'llash disk churralarini davolashni yanada samarali va xavfsiz qilishi kutilmoqda.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Greenberg M. S. *Handbook of Neurosurgery*. 9th Edition. Thieme Medical Publishers, 2020.
2. Youmans J. R., Winn H. R. *Youmans and Winn Neurological Surgery*. 8th Edition. Elsevier, 2022.
3. Ropper A. H., Brown R. H. *Adams and Victor's Principles of Neurology*. 11th Edition. McGraw Hill, 2019.
4. Choi G., Lee S. H., et al. "Percutaneous endoscopic lumbar discectomy: Surgical technique, outcome, and complications." *Spine*, 2018; 43(1): 23–29.
5. Mayer H. M. *Minimally Invasive Spine Surgery: A Surgical Manual*. Springer, 2019.
6. Mobbs R. J., Phan K., Malham G. "Lumbar interbody fusion: techniques, indications and comparison of approaches." *Neurosurgical Review*, 2020; 43(1): 91–104.
7. Lequin M. B., Verbaan D., Bouma G. J. "Microdiscectomy versus conventional open discectomy for lumbar disc herniation: a randomized controlled trial." *European Spine Journal*, 2018; 27(6): 1313–1320.
8. Bertagnoli R., Kumar S. "Disc prostheses and artificial disc replacement." *Spine*, 2017; 42(10): 743–752.
9. Zeilstra D. J., Miller L. E., Block J. E. "Clinical and radiographic outcomes after lumbar total disc replacement with ProDisc-L: 5-year follow-up." *International Journal of Spine Surgery*, 2019; 13(1): 16–23.
10. Lutz G. E., Vad V. B. *Atlas of Interventional Orthopedics Procedures*. McGraw Hill, 2018.